

Лариса БОНДАР

УДК 929(477)ПетроФранко

ПЕТРОВІ НА ПЕТРА. З ЛЮБОВ'Ю НА ЛЮБОВ

Рецензія на монографію Наталі Тихолоз. «Петро Франко. Формула долі. Життєпис на тлі доби». Львів: Львівський національний літературно-меморальний музей Івана Франка, 2021. 288 с. Серія «Бібліотека Дому Франка». Вип. 8.

Особливо талановита й дивовижно сумлінна Наталя Тихолоз подарувала нам іще одне «перло многоцінне», справді унікальну книжку – «Петро Франко: формула долі. (Життєпис на тлі доби)».

Ця книжка – справжній шедевр поліграфічного мистецтва. Вона вражає розкішшю (чого тільки один крейдяний папір вартий – хвала спонсорам!) і продуманістю аж до дрібних деталей (стьожечка-закладка – усе для читача! – що тепер майже зникла з ужитку). У всьому видно слід дбайливої жіночої руки Наталі Тихолоз, проте не тільки: тут відчувається також і мужня рука Віктора Мартинюка, що по праву може вважатися співавтором книжки. Його дизайнерська майстерність виявляється насамперед у суперобкладинці, де використано портрет Петра Франка авторства Святослава Владики. Усі звертають увагу на очі портретованого, погляд яких прозирає нам у душу із глибин потойбіччя. Це мудрі й добрі очі сильної людини, очі, що споглядають той прекрасний світ франківської родини, співтворцем якої він був. Але є ще й другий акцент – уста, викривлені гримасою болю, і це реакція на вторгнення потворного ворожого світу, який урешті-решт зруйнував формулу долі Петра Франка. Вікторові Мартинюку вдалося знайти єдино правильне розв'язання проблеми кольору обкладинки – а що воно важливе, засвідчує ляпсус із виданням «Синьої книжечки» В. Стефаника – так, тільки цей шляхетний гранатовий колір, і на його тлі лише одна художня деталь – тризуб – і цього досить для вияскравлення «формули долі» Петра Франка, що її пропонує Наталя Тихолоз.

І, звичайно ж, чи не найважливішим візуальним компонентом монографії є багатющий «світ світлин», у якому, як на екрані, постає панорама життя інтелегентної львівської родини першої половини ХХ століття, франківської родини, – вишукані вбрання, маєстатична врода дружини, чарівні личка донечок, спортивні сімейні вподобання. І все це було зруйновано в «золотому вересні» 1939 року...

Книжка відкривається високолетною передмовою, як завжди, геніального Богдана Тихолоза. Це своєрідний упровід до драми про життя наймолодшого Франкового сина. Наталя Тихолоз настоює саме на такому визначенні – «драма», бо ж перед нами розгортається не епічна розповідь, а театральне дійство, звідси й антична термінологія (ексод!), отже, драма життя Петра Франка, а точніше – трагедія.

Усупереч трагічним життєвим обставинам, у книжці Наталі Тихолоз центральний її герой постає, насамперед, як багатогранна особистість: «Петро Франко був ученим-хіміком, спортсменом, пластуном, січовим стрільцем і сотником УГА, авіатором, видавцем, мандрівником, письменником, педагогом, винахідником, депутатом, директором музею» (ще можна було б долучити ампула дипломата). Петро Франко з усіх чотирьох Франкових дітей найближчий до свого батька, якого називають генієм універсальності. Петро навіть розширив рамки цієї універсальності, вийшовши з поля гуманітаристики ще на технічні простори. Синове захоплення хімією, знаємо з його ж слів, батько сприймав досить скептично, хоча й не був категоричним, не нав'язував по-диктаторському своєї волі. До речі, про різне ставлення батьків до трьох синів можемо порозмірковувати на основі повісти (за І. Денисюком) «Навернений грішник», де Іван Франко пише про особливе ставлення батька до старшого сина, а матері – до молодшого.

А проте і Петро, і Тарас, і Андрій – усі вони Франкові сини, усі вони Франкові діти. І всі вони талановиті. І це йде врозріз із отим банальним: «На дітях генія природа відпочиває». Ми можемо сперечатися про те, хто з них талановитіший, але обдарованість кожного з «Франчат» безсумнівна, як і цінність творчого доробку кожного з них. І про кожного з них так талановито написала Наталя Тихолоз. А ще про їхню матір – Ольгу з Хоружинських, і про дружину Петра Франка Ольгу з Білевичів.

Тому так гостро актуально на презентації книжки прозвучала теза Ярослави Мельник про необхідність династичного підходу до вивчення історії нашої літератури, що його започаткували Іван Денисюк і Тамара Скрипка своїм «Дворянським гніздом Косачів». Історія найславетніших українських літературних родин (Франки, Косачі, Старицькі) вражає як творчими злетами, так і трагічними колізіями. Згадаймо хоча б долю Людмили Старицької-Черняхівської, яка таки була піддана тій самій процедурі «операції евакуації», а насправді – ліквідації, що й Петро Франко. Це той випадок, коли шкодуєш про спільність долі українських письменників...

Ще на презентації прозвучала думка Валерія Корнійчука про величезний пізнавальний та виховний потенціал книжки Наталі Тихолоз. Професор висловив побажання, щоб її прочитали міністри хімічної та молочної промисловости, якби такі в нас були. Та найважливіше, либонь, щоб її простудіювали в міністерстві освіти й міністерстві молоді та спорту, позаяк серце крається, коли читаєш про

те, як Петро Франко, незважаючи ні на які утиски й заборони з боку польської влади аж до звільнення з роботи, створював пластові осередки в тих навчальних закладах, де працював. Чому не наслідуються цей чин Петра Франка? Чому в кожній нашій школі, гімназії, ліцеї немає пластових осередків, зокрема на Сході та Півдні країни? Чому ми без опору полишили поле бою і віддали на поталу московській пропаганді серця й душі наших дітей?

Отакі невеселі, проте необхідні роздуми про підвалини нашого національного буття викликає монографія Наталі Тихолоз про Петра Франка. Ми маємо справді наукову біографію, і коли б ми не були так бюрократично заангажовані, то її авторка без усякого захисту мала б бути удостоєна найвищого наукового ступеня. Справді-бо: скільки нового невідомого матеріалу введено в обіг! Скільки опрацьовано архівів! Подумати тільки: самих приміток-посилань тут 730! Іще в Наталі Тихолоз є така необхідна для науковця риса, як об'єктивність. Вона не приховує прикрих епізодів співпраці свого героя з режимом чи, приміром, «плагіатного скандалу».

Отже, усе в книжці науково вивірено, зважено, об'єктивно висвітлено за найвищими науковими критеріями. Та Наталя Тихолоз володіє ще одним не оціненим даром – умінням викласти наукові факти просто, захопливо, цікаво. Книжка прочитується на одному подихові, «ковтається», як детективний роман. Особливо це стосується останніх сторінок, де авторка розгортає свою версію відходу (ексод!) Петра Франка в інший світ і яка видається тепер найпереконливішою.

...2000 примірників книжки «Петро Франко. Формула долі» йде до читачів, які, безсумнівно, зустрінуть її зі вдячністю й захопленням. Але що таке ці дві тисячі? Лише крапля в потенційному 40-мільйонному читацькому морі! Так хотілося б, щоб коло реципієнтів натхненної праці Наталі Тихолоз розширилося за рахунок кіно- і телеверсій, які, звісно ж, окупують ще й інтернет. Петро Франко, такий чутливий до всіляких технічних новацій, дуже б з того тішився. А «Формула долі Петра Франка» – це вже готовий сценарій для серіалу «Гра долі». Римляни вважали, що книжки мають свою долю. Переконана: книжка Наталі Тихолоз матиме долю щасливу й довгу.